

Fleiri konufólk til arbeiðis

Margretha Hansen starvast á NORDEX í Oyndarfirði, sum framleiðir laks til roykingar og ísaðan av landinum

TÓRÐUR JOÁNSSON

– Hevur tú altíð búið í Oyndarfirði?

– Ja, eg eri oyndarfirðingur; men tá ið eg var yngri, búði og arbeiði eg eitt skifti í Havn. Flutti tó aftur til Oyndarfjarðar í 1979, giftist, setti búgv og havi verið her síðani.

– Er einans eittans virki í bygðini?

– Ja; men fyrr varð arbeitt við saltfiski, og har vóru nøkur arbeiðspláss. Tað var fyrst Hans Pauli Johannesen, sum frá 1984 rak ta fyrirkuna; men onnur tóku yvir sum frá leið. Nakrar ferðir steðgaði tað og byrjaði so aftur. Hetta arbeiðið endaði í 1992. So statt hevur laksavirkið verið einasta arbeiðspláss í øðrum ár; men so eru eisini kommunan, Fjalsgarður og okkurt annað smávægis. Eisini er nakað av landbúnaði; og ein er bóndi burturav. Leggja kann afturat, at Vesturvón í Sørvági hevur söluskrivstovu her, og sölumaður teirra býr og virkar í Oyndarfirði. So heilt eintáttat er tað kortini ikki, hóast allar mesta arbeiðið her fer fram á laksavirkjunum.

– Hvussu nógv arbeiða tí arbeiðsmennirnir?

– Saman við Norðaling, sum hevur alirningar á firði-

num, starvast eini 40 fólk; á sjálvum virkinum Norðex um 30. Einir fimm mans arbeiða fast í sjálvari alingini, stundum fleiri.

– Hvat fevnir so arbeiðið á virkinum um?

– Verandi virkisbyggingurin er heilt nýggjur, frá 1997. Fyrsti arbeiðsdagurin í nýggja bygginginum var 19. november í fjór. Men sjálvt virkið er eldri, og tað byrjaði í 1993 í húsum, sum kommunan átti. Sjálvt arbeiðið fevnir um at viðgera laks. Fyrst verður hann blóðgaður uttan fyri, men so kemur hann inn á sjálvt virkið, har laksurin verður krudur, vaskaður, vrakaður, vigaður og síðani pakkaður.

– Hvussu verður hann pakkaður?

– Laksurin verður pakkaður í flamingoeskur, um 19 til 24 kg hvør; og hann verður ísaður í har. Síðani verða eskurnar koyrdar á plattar og í kølingur; og hvørja viku verður framleiðslan flutt av landinum. Utan fyri arbeiða fimm mans við at blóðga; men tey flestu, sum arbeiða innandura, eru konufólk – eisini úr øðrum bygðum enn Oyndarfirði. Annars eru eisini konufólk her, sum arbeiða sum heimahjálpir, og fleiri eru til

arbeiðis aðrastaðni í oynni. – Hvat var so aðrenn 1993?

– Tað var, sum eg nevndi, saltfiskaarbeiði; men so var eisini arbeiði á smoltstöðini millum Hellurnar og Oyndarfjørð. Tey flestu, sum arbeiða her um leið, eru konufólk.

– Hvar arbeiða mennirnir? – Fleiri eru, sum arbeiða her í oynni; men nógvir eru sjómenn. Meginparturin av monnum í Oyndarfirði eru sjómenn. Maður mín, til dømis, er maskinmeistari á grønlandskum rækjubáti, og aðrenn tað sigldi hann í 9 ár við kanadiskum skipi.

– Hevur tú sjálf búið í Kanada?

– Nei, eg bara ferðaðist hagar. Longsti steðgurin var tveir mánaðir; men annars havi eg ongantíð hildið tað hava so stóran týdning, hvar tú býrt, livir og virkar.

– Eru fleiri oyndarfirðingar sjómenn nú enn áður?

– Nú eru aftur nógvir sjómenn; men næstan eingin var fiskimaður ella sjómaður í seinnu helvt av 80-árunum. Nú er so vend komin í aftur; og meginparturin er við føroyskum fiskiskipum, og onkur við norskum og øðrum útlenskum veiðiförum.

– Eru fleiri fiskifør í Oyndarfirði?

– Ein 50-tonnari er, og tað er Sjóvartún, eisini eru einir triggir útróðrarbátar: Ranaberg, Rúni og Ílfrív. Teir rógva yvirhøvdur út við línur; og egnt verður á landi. Her hevur altíð verið nógvur útróður um várið, ikki minst síðan havnin kom í 1982. Saltfiskavirkingin og annað kom í tá.

– Koma aðrir higar at rógva út?

– Ja, bæði suðuroyingar og menn aðrastaðni plaga at koma norður til Oyndarfjarðar at rógva út – teir leiga sær hús ella búgva á

Margretha Hansen; partur av Oyndarfirði í baksynni

Fjalsgarði.

– Hvat gera konufólk annars í Oyndarfirði?

– Vit ansa jú børnum, hava bindiklubbar og tilfíkt; summar ganga á kvøldskúla á Toftum, í Runavík ella á Kambdali, har tær læra seg seyming, bókhald, teld og annað. Í vikuskiftum eru viðhøvdur seymiskeið í skúlanum her; sjálvt havi eg luttið fleiri vetrar.

– Hvussu er við skúlagongd?

– Børnini ganga í skúla her frá 1. til 7. flokk; her eru 24 skúlabørn og tveir lærarar. Og so fara tey á framhaldsskúla á Ströndum; har ganga sjev næmingar hiðani. Annars eru nógv børn undir skúlaaldur her; í dag vórðu tvíburðar føddir, so nú er fólkatalið í Oyndarfirði 169.

– Hvat tekst ungfólkkið við?

– Vit hava ítróttarfelag; tey ungu eru virkin í borðtennis, og tað hevur gingist stak væl. Tey venja á Fjalsgarði. Nøkur eru í svimjifelagnum Skeggjar í Gøtu. Um summarið spæla tey fótbólt í GI; men kappdróttararnir hava ikki verið mannaðir í fleiri ár.

kjallaragreinin

TÓRÐUR JOÁNSSON

Bygdamenning ella lóttir

Einaferð var loysunnar-ella gandaorðið hjá ávísam politikarum, ella kanska flestu teirra, eitt, tey kallaðu »bygdamenning«. – Nýtt lív skuldi fáast í bygdasamfelagnum, har fólkatalið seinastu áratíggjuni er alsamt minkað. Neyvan var valsending ella valgrein, ið ikki viðgjørði henda spurning; men tíverri tykist ómetaliga illa hava hiltast at fáa sett skjótt á og fáa vent gongdini.

Og í útjæðaraðkjum er talið á búfostum fólkum komið so langt niður, at summum bygðum verður ikki lív lagað um nøkur heilt fá ár. Ikki er óhugsandi, at bygðirnar í út-oyggjum, eins og aðrar avbyrgdar bygdir, kunnu avfólkast, verða ikki munagóð tilfærðar í verk beinan vegin. Í summum teirra búgva nú ferri enn

tíggju fólk, har fyri einum mansaldri síðani búðu fleiri enn hálvthundrað. Onkustaðni fleiri enn hundrað.

Ymskar eru atvoldirnar til hesa gongd. Eitt er sambandið við meginøknið; annað er skerdir møguleikar fyri lónararbeiði og út-býgving; annað óivað kenslan av at vera avbyrgd frá stóðum, har »nakað hendur«; eisini ger helst ein kensla av vonloysi sítt til, at fólk á smáplássum meta onga framtíð vera hjá hesum doyggjandi samfeløgum. Tí hóast vónir og lyfti og tómar tilleggingar, er so ómetaliga lítið ítróttligt hent bygdasamfeløgum til frama.

Men hetta er ikki eindómi fyri Føroyar, tí í flestu grannalondum okkara er júst tað sama hent seinastu hálvu øldina. Fólk eru rýmd úr útjæðaraðkjum

num til miðøkini. Og kann vit stóðuna alheimsliga, so hevur rákið verið tað sama at kalla allastaðni: stórflytingar úr bygd í bý. Vit kunnu siga, at júst hetta er eitt aðaleyðkennið í seinnu helvt 20. aldar. Risastór býarsamfeløg eru komin í staðin fyri fjarløg bygdasamfeløg – við teimum, ofta dørpu, avleiðingum, hetta hevur havt.

Summa staðni tykjast tekin vera um, at rákið vendir; og ikki so sjáldan kemur fyri, at fólk gerast varug við vansarnar í stór-býarlívinum, so tey flyta og búsetast aftur á bygð ella í smærri býum. Við nútíðar tøkni, serstakliga innan telduøknið, er eisini lættari at liva og virka uttan fyri stórum miðdeplarnar. Men sjálvsagt ganga nøkur ár, til fólk í tilfatursettu londunum í

sonevnda triðja heiminum fáa atstøður til at gagnnýta slíkt.

Føroyar vóru bygdasamfelag til fyri einum tveimum mansaldrum síðani, og summi halda, at hetta hevði verið vert at varðveitt og livað. Onnur halda, at »tíðin« er farin frá slíkum samfelagslagi, og at í framtíðini hevði verið frægast, um fólk, arbeiðsfólk, peningur, tænastustovnar og annað varð miðsavnað í stórrum eindum. Onkur hugsar sær kanska eini 10–15 stórbygdir, sum nú ynda at kalla seg býir, í Føroyum.

Men so dettur alt prátið um bygdamenning sundur. So var kanska einki álvara í øllum hávastákinum í sambandi við bygdamenning í Føroyum, sum flest-øll tóktust so hugtikin av. – Mundi eingin hava gjørt sær nakra veruliga hug-

mynd av, hvat fyrbrigðið bygdamenning í veruleikanum fevndi um? – Vóru ongar fastar ætlanir um, hvussu henda bygdamenning skuldi fremjast? – Ella hevði eingin hugsað neyvari um, hvat bygdamenning veruliga var, ella hvørjar fyrimunir, slík menning kundi havt fyri samfelagið?

Tíverri er líkt til, at fá høvdu gjørt sær greitt, hvat tey meintu við, tá ið tey talaðu um bygdamenning. Eingin verulig allýsing kom í ljósmála, sum kundi givið okkum eina mynd av, hvussu eitt framkomið samfelag, lutvíst grundað á bygdamenning, fór at siggja út. Ella hvørjar møgulegir fyrimunir og vansar vóru við einum slíkum samfelagsbygnaði. Í hesum, sum í so mongum øðrum viðurskiftum, tykist framvegis alt at hanga í

leysum lofti.

Takið hjá teimum, ið ábyrgd og vald hava, er at finna fram til og gera av, hvat besta loysin er. Annadhvørt seta sær fyri at reka miðvísan politikk til at leggja lunnar undir eitt nýtt slag av bygdasamfelagi, nú samband og samskipti er lítil bági og neyvan tarnar stórvegis longur. Ella slóða fyri einum Føroyum, har bygðirnar ongan heimarett hava longur, tí metingar benda á, at í framtíðini verður tað ein fyrimunur at miðsavna alt í so fáum stóðum, sum til ber.

Men summi fara helst at harmast, gerast Føroyar eitt samfelag við nøkrum fáum, smáum »provinshýum«, kanska við nøkrum bygðum, har fólk einans sova, men arbeiða, virka og trivast í stórrum plássunum.